

Haiku-rajzolatok

Lévai Ádám grafikusművész keleti ihletettségű művei

Gellér Katalin művészettörténész 1989-ben közreadott *Japanizmus a magyar festészetben és grafikában* című tanulmányából tudhatjuk, hogy a Japánról és művészetéről szóló első híradások a magyar utazók beszámolóí és gyűjteményei révén a XIX. század utolsó harmadában érkeztek Magyarországra, és művészeti jelenség-szinten a hatások, illetve a kapcsolatok a XIX. század végén, majd a XX. század elején jelentkeztek. A szimbolista és az impresszionista törekvések térhódítása nyomán a magyar művészetben Rippl-Rónai József, Vaszary János és Tichy Gyula keleti motívumokat feldolgozó alkotásai, illetve a japanizmus szellemét hordozó művei révén alakult ki egy érdekes, bár erősnek korántsem minősíthető áramlat. A XX. század folyamán is esetlegességek és véletlenek játszanak közre a két, földrajzilag egymástól nagyon távol eső ország művészetének kapcsolatában, bár az 1970-es évektől egy Japánban dolgozó magyar szobrász, Wagner Nándor szobrászművész a szigetországban bontakoztatta ki hallatlanul izgalmas, az európai és a keleti szemlélet által egyaránt meghatározott-megérintett művészetét, és számos japán szobrász munkálkodott ezekben az évtizedekben – időlegesen, egy-egy művésztelepi munkafolyamat alkotójaként vagy véglegesen letelepedve – Magyarországon is. A jelenkori magyar művészetben a keleti filozófia, a kalligráfia, a keleti irodalmi és művészeti alkotások inspiratív hatása vagy áttételes indíttatása felfedezhető néhány alkotó munkásságában: így Gaál József festő- és grafikusművész alkotásai mellett a Tatán dolgozó képgrafikus, Lévai Ádám műveire hívhatjuk fel a figyelmet. Lévai Ádám, aki 1989 és 1996 között végezte tanulmányait a budapesti Magyar Képzőművészeti Főiskolán, már a mesterképzős periódusa alatt, 1995-ben *Haiku-rajzolatok* címmel nagyszabású sorozatot alkotott, majd ezt követően *Az előkészület mozdulatai* címmel a tragikus sorsú Misima Jukió irodalmi munkássága és élete által ihletett kollektív készített, s e kalligrafikus műegyütteseket követően is fel-felbukkannak japán motívumokat, keleti alakokat idéző kompozíciók munkásságában. Lévai tanulmányainak lezárása után visszatért szülővárosába, Tatára, ahol a település múzeuma az ugyancsak tatai születésű Juszko Béla festőművész alig-alig ismert, a két háború közötti utazások során gyűjtött keleti kollektívát őrzi: egy Buddha-szobrokból, bronz kispasztikákból és iparművészeti tárgyakkól, fegyverekből álló, jelentős gyűjteményt. Mindezen előzmények után nem volt váratlanul vagy előzmények nélkülinek ítélni az a 2008 nyarán a tatai Vár középkori épületében és kazamatáiban rendezett kiállítás, amelyen fiatal japán és tatai művészek mutatták be különös atmoszférát sugárzó, meditatív műveiket.

Lévai Ádám munkásságát elemezvén és jellemezvén legelsősorban a ciklusok, a képsorozatok szerepével és jelentőségével kell foglalkoznunk. Visszapillantva a mintegy másfél évtizede bontakozó művészi tevékenységre megállapítható ugyanis, hogy e művész rendszerint egybefűződő sorozatokat, tematikailag összefüggő műcsoportokat alkot: egy-egy problémafelvetést, egy-egy gondolat-kört művek százainak megalkotása kíséri, s aztán e kompozíciók sorozatából

épül föl egy-egy, karakteres címmel jelölt kiállítási kollekciónak, vagy grafikai album, mappa véglegessé formálódó anyaga. A *Haiku-rajzolatok* és *Az előkészület mozdulatai*-ciklus mellett az 1990-es évek második felének és az új évezred első éveinek terméséből az *Éjszaka*, a *Barláng*, a *Chimeria*, a *Humunculusok*, az *Átváltozások*, a *Vanitatum Vanitas* vagy a *Halak kora* képegyüttesei, vagy legújabbban a *Macska*-képek sorozatára emlékeztethetünk. Ezek a kollekciónak nemcsak összefüggő rendszerükkel reprezentálják a Lévai-törekvések jellegzetes vonásait, hanem természetesen technikai megvalósításukkal és stilisztikai jellemzőikkel is. Jóllehet Lévai Ádámot a köznapi beszédben is a képgrafikus, illetve a grafikusművész megjelölés illeti, munkái rendszeresen elhagyják a grafika felségterületét. Megfigyelhető, hogy vannak olyan lapjai, ahol a csupasz vonal, a tiszta rajz dominál, de emellett rendszeresen megjelennek kiállításain festői kompozíciók, festőiségekben pompázó, folthatásokra komponált kifejezések is. E művek esetében sem hagyja el a művész a megszokott, ám a materiájában mégis oly változatos papír-alapot, és a vonalak hálójá helyett az elmosódó foltokra, a színátmenetekre, a finom pasztell koloritra építi kompozícióját. És érdekes módon vannak olyan alkotásai is, amelyeken a grafikai és a festői kifejezés egymás mellett, illetve egymást segítve, egymásba gabalyodva van jelen. Ennek a jelenségnek a meghatározó technikai műszava a vegyes technika kifejezés, amely a tus-toll mellett szabad teret enged a pasztellnek, a különböző színes ceruzáknak és az ecsettel felvitt, változatos színű pácoknak, és ki tudja, milyen, festői-grafikusi boszorkánykonyhában előállított anyagoknak és eszközöknek.

A vegyes eszközhasználat ellenére a tradicionális rajz és a tradicionális festészet eszközeivel és szabályai szerint rögzülnek Lévai Ádám keleti motívumokat, távol-keleti alakokat idéző kompozíciói: a klasszikus képteremtő hagyományhoz kötődnek e művek, amelyek nagy távolságot tartanak a legújabb technikai eszközökkel élő képmanipulációk világától. Vonalhálók és foltok: a formát kiemelő, a kontúrt megtestestítő, a konkrétságokká váló vonalak és a sejtelmes, sejtésszerű, megfoghatatlanságokba burkolózó foltok egyensúlyára, a kidolgozottságok és a kihagyások váltakozására, ritmusára építettek e látomászerű kompozíciók, amelyeken figurák és arcok jelennek meg, amelyeken testekből épülő képződmények szerveződnek, furcsa testkapcsolódások összpontosulnak, vagy csak erőteljes gesztus-nyomok rögzülnek. A szemlélő kissé félve keresi az organikus motívumok eredetét, kutatja az összefüggéseket, boncolgatja a rátságok és szépségek ambivalenciájában leledző alakzatokat, hogy miféle test szelleme éledezik itt, és miféle szellem testesül meg e teremtmények által? A mindig újabb és újabb kérdéseket szülő válaszok a létről való gondolkodás, a roppant mélységekkel fenyegető filozófia szféráiba kalauzolják a szemlélőt. Lévai Ádám műveinek, a művész munkálkodásának ez a kérdező, ez a kérdéseket indukáló jelleg a lényege. A művész egyik korai, még 1992-ben rendezett kiállítása alkalmából Jász Attila költő is egy kérdést tett fel, akit egy Hamvas Béla-dilemma megidézése kényszerített a Lévai-rajzok. A kérdés így hangzik: „Tudod, hogy milyen erőket szabadíthatsz fel ezekkel a képekkel, s vajon tudsz-e parancsolni a felszabadított erőknél?” E kétség megfogalmazása a tatai Lévai-műhely legújabb alkotásai, az életműbe szervesen illeszkedő keleti ihletettséggű lapok kapcsán is időszerűnek ítélnélhető.

Wegner Tibor